

Peter Jamnický¹

PRÍNOSTOMÁŠA BA U K RIEŠENIU OTÁZKY BÝVANIA ZAMESTNANCOV

Úvod

V súčasnosti sa venuje veľa pozornosti zakladaniu a rozvoju priemyselných závodov. Vyberá sa priestor, kde tieto závody budú vybudované alebo kde sa len plánujú. Avšak priemyselné parky sa nezačínajú budovať len v súčasnosti, ale i v minulosti. Koncom T. B. a. u rozširoval svoje podnikanie aj na územie Slovenska, kde založenie jeho závodu na „zelenej lúke“ má mnohé podobné znaky ako dnešné zakladanie priemyselných závodov, dokonca v niektorých oblastiach jeho riešenia sú komplexnejšie, nakoľko sa venoval otázke bývania zamestnancov, ktorí u neho pracovali.

Prístup T. B. a. u k územnému plánovaniu a zakladaniu závodov

T. B. a. považoval za úcelné sústreďovať priemyselné investície do územných celkov na základe jednotnej infraštruktúry a technologickej nadväznosti sohľadom na dopravné podmienky a nároky na inžinierske siete. Jeho prístupy vychádzali z územného plánovania a rozvoja hospodárstva, s dôrazom na priemyselný urbanizmus. Vzhľadom k tomu, že výrobné inžinierstvo prebieha nielen v ňom, ale i v miestnom ekonomickom procese na území, vznikajú nároky na vývoj štruktúry osídlenia (nároky na ľudské zdroje, bytový fond, infraštruktúru) i zásahy do krajiny a životného prostredia.

Spojmom územné plánovanie sa stretávame už koncom 19. storočia hlavne v Anglicku a Nemecku. Jednalo sa o územné usporiadanie priemyslu, dopravy a bývania v priemyselnej krajine. V tomto období proces urbanizácie prerástol hranice miest a tu začínajú základy poznávania širších územných vzťahov mimo sídelných útvarov, o pri rozhodovaní o umiestnení závodov bral do úvahy T. B. a. Územné plánovanie vychádzalo z prieskumu prírodných, demografických, ekonomických a technických podmienok a riešilo usporiadanie územia tak, aby sa vytvoril celok schopný ďalšieho rozvoja. Pracovné postupy a funkcie stavieb sa uprednostujú a pozornosť sa venovala plánovaniu rozsiahlych stavieb, kde sa uplatňovali funkcionalistické členenia sídel.

V využívaní územného plánovania T. B. a. zabezpečuje výrobné a obytné funkcie tak, aby funkčným usporiadaním a technickým riešením prispievalo v dlhodobej perspektíve k efektívnosti podnikania jednalo sa o projekt priemyselného mesta. Koncepcia priemyselného mesta predstavuje samostatný priestorový útvar s komplexnou infraštruktúrou, výrobnou zónou, priestorom na bývanie a voľný čas. T. B. a. vychádzal z prístupu, že efektívne investovanie je možné len v mestách do 3 000 obyvateľov a ďalšie investície vo väčších mestách sú neefektívne.

¹ autor : Peter Jamnický, Ing., Ekonomická univerzita, Fakulta podnikového manažmentu, Katedra manažmentu, Dolnozemska cesta 1/b, SK-852 35 Bratislava, jamnický@dec.uba.sk

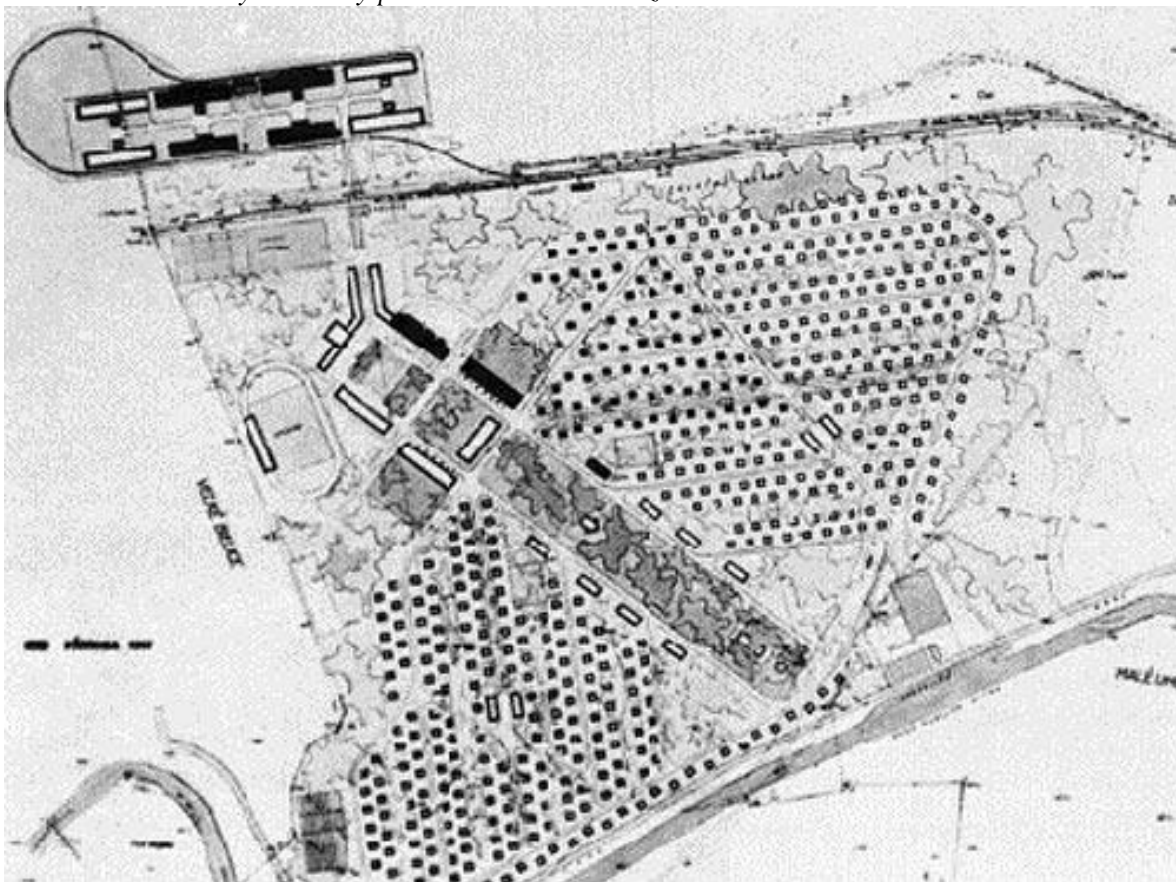
recenzent : Gabriela Kalinová, Ing., STU v Bratislave, Stavebná fakulta, Katedra ekonomiky a riadenia stavebníctva, Radlinského 11, Bratislava, kalinova@svf.stuba.sk

Vznik a rozvoj Baových závodov

Baová podnikateľská filozofia smerovala k rozvoju firmy, jeho majetku, sociálnych služieb zamestnancov a rozvoju hospodárstva, ba i k regionálnemu rozvoju. T. Ba a videl v rozvoji svojho koncernu aj službu verejnosti, ktorý mieril za hranice podniku k regiónu, kde podnikal aj s vplyvom na životnú úroveň obyvateľstva a rozvoja jednotlivca. Koncern neinvestoval na území len do priemyselných stavieb, ale aj do bytovej a sociálnej infraštruktúry, ktoré boli spojené s jeho závodmi. Firma Ba a sa veľmi angažovala tiež vo vzdelávaní vlastných zamestnancov, v ich kultúrnom a spoločenskom využití. Boli im tiež poskytované značné sociálne výhody.

Za základ dobrého odpoinku bolo považované kvalitné bývanie. T. Ba a tak dal svojim zamestnancom ideálne podmienky - v rodinných domoch situovaných do prírodného prostredia. Po postavení obytných a spoločenských budov sa zrodila osada Baovany ako súčasť obce Šimónovany. S prudkým rozvojom fabriky rástla územne aj osada Baovany a tak v roku 1948 bola obec Šimónovany s osadou Baovany premenovaná na obec Baovany, ktorej bol priznaný charakter mesta. T. Ba a sa snažil zladil nielen výrobu, ale aj bývanie svojich zamestnancov so základnou občianskou vybavenosťou. Bola to snaha integrovať výrobu s bývaním, čo sa prejavilo pri zakladaní a rozširovaní závodov i v urbanistickej praxi ako je to zobrazené na obrázku 1.

Obr. 1 Pôvodný rámcový plán Baovan - Partizánskeho

Zdroj: Baovany – Partizánske [online] 2000, posledná aktualizácia 11.11.2003 [cit. 2000-10-20]. Dostupné z: <http://www.laniqa.com/momoneco/bat1_iso.php>.

T. Ba a okrem svojich dlhodobých podnikateľských cieľov sa snaží riešiť aj sociálny rozvoj v regióne, kde podniká. Vychádzal z toho, že bývanie je jednou zo základných

udských potrieb a pokiaľ nie je zabezpečené bývanie zamestnancov na určitej štandardnej úrovni, nie je možné, aby zamestnaní dosahovali veľký pracovný výkon. V internej publikácii „Prmyslové mesto“² z roku 1939 je „priemyselná monokultúra“ jednoznačne formulovaná: priemysel budovaný vo veľkých mestách sa neosvedčil, ideálne priemyselné mesto je špecializované – je mestom jedného hlavného výrobku – obuvi a tovarov i výrobkov súvisiacich s hlavnou výrobou. Pri projektovaní nových závodov vrcholové vedenie využívalo konzultácií a poradenstva domácich a svetových architektov (je napr. známa spolupráca s architektom Le Corbusierom pri urbanistickom riešení zlínskeho generelu zástavby). V archívnych materiáloch o vývoji koncernu je zmienka z roku 1939 o tom, že „výroba musí byť v najbližších troch rokoch rozšírená v Zlíne, pretože ďalšia koncentrácia v Zlíne už neprichádza do úvahy“, a tak sa začalo s budovaním ďalších závodov v Zlíne. Základnou myšlienkou bolo, že veľkosť týchto plánovaných závodov by nemala presiahnuť 3000 zamestnancov, nakoľko len tak veľkú jednotku je schopný manažér zvládnuť, a o jeho zvlášť dôležitú, že je ho možné budovať ako mesto bez výškových budov.

Baovany - Partizánske

S myšlienkou ideálneho priemyselného mesta sa začali projektanti zaoberať v druhej polovici tridsiatych rokov. V roku 1937 rukopis knihy Ideální prmyslové mesto bol pripravený na vydanie, ale nikdy nebol publikovaný. Podľa princípov formulovaných v tejto knihe sa vybudovali tri satelitné mestá Zlínu – Baovany - Partizánske, Zru nad Sázavou a Sezimovo Ústí (posledné dve sú v českej republike). Priemyselný a obytný komplex v Baovanoch – Partizánskom bola posledná Baová investícia na Slovensku pred druhou svetovou vojnou. Bol založený v poľnohospodárskom kraji vzhľadom na nedostatok pracovných síl v blízkej dedine Šimónovany a okolí. V tej dobe existovala takmer neobmedzená ponuka pracovných síl. Za situácie, keď firma Baová získava zamestnancov zväčša z poľnohospodárskeho sektora a bez odbornej kvalifikácie, pomohla aplikácia Fordových pracovných metód na zapracovanie nekvalifikovaných priemyselných pracovníkov, a to i v Baovej škole práce.

Baovany vznikli ako zhmotnenie dobových úvah o ideálnom meste, ktorým 20. storočie veľmi oriadne prišlo. Do budúcnosti zahadení moderní architekti a urbanisti celé storočie produkovali vízie lepšieho sveta. Poprední predstavitelia európskej avantgardy ako Tony Garnier (Une cité industrielle, 1917), Le Corbusier (Plan Voisin, 1925) i Nikolaj M. Miutin (Socgorod, 1930) navrhovali nové modely ľudských sídel. Tieto mali vzniknúť z jediného opodstatneného dôvodu, ktorým bola priemyselná výroba. Ideálne mesto bolo v predstavách modernistov rozdelené na samostatné funkčné celky vyhradené práci, bývaniu i rekreácii. Tak sa mal odstrániť negatívny vplyv výroby na bývanie i zabezpečiť nerušený oddych po práci. Úsilie architektov však smerovalo alej k ozdraveniu vzťahov v spoločnosti k modelovaniu lepšieho života modernéholoveka. A jv Baovych zlínskych ateliéroch sa už od polovice tridsiatych rokov zaoberali myšlienkou ideálneho priemyselného mesta. Zatiaľ čo väčšina avantgardy nemala možnosť svoje vízie v praxi uplatniť, projektanti Baovej kancelárie realizovali moderné sny rýchlo a v širokom meradle. Nahromadili tak množstvo teoretických poznatkov i rad praktických skúseností.

² Táto publikácia vychádzala z modelu ideálneho mesta, ktorý skúma históriu a príjiny plánovania ideálneho mesta. Model ideálneho mesta predstavuje dôležitý aspekt ľudského myslenia a vzor, ku ktorému by mali mestá vo svojom strategickom plánovaní smerovať. Pomáha pri zlepšovaní každodenného života obyvateľov a je reakciou na súčasný problém miest. Model ideálneho mesta do určitej miery ovplyvňuje osídlenie územia, naznačuje použitie rozvojových prístupov na vytváranie lepšieho sociálneho prostredia a prispieva na vytvorenie trvalo udržateľného rozvoja.

Obr. 2 Pohľad na Ba ovany – Partizánske krátko po výstavbe (1939)

Zdroj: *Ba ovany – Partizánske* [online] 2000, posledná aktualizácia 11.11.2003 [cit. 2000-10-20]. Dostupné z: <http://www.laniqa.com/momoneco/bat1_iso.php>.

V rámci tohto areálu sú výrobné plochy určené pre výrobu, sklady a iné technické zariadenia. V výrobný areál má priame napojenie na železničnú a cestnú dopravu. Hlavným podnetom pre rozvoj koncernu bola filozofia stavania „zelená lúka“, ktorá vychádzala z toho, že rozvoj sídla na nové plochy je potrebné organizovať do určitých optimálnych jednotiek. Ba ovany-Partizánske si dodnes zachovalo ráz záhradného mesta. Regulačný plán Ba ovian niekoľko krát mierne modifikovali, pričom uvažovali so zabratím rôzne veľkého územia pre novú zástavbu. Budovatelia mesta sa však v oženiľkovej predstavy pridžali až do šesťdesiatych rokov.

Záver

Systém riadenia a organizácie Ba ových závodov bol a je u nás predmetom mnohých štúdií, analýz, diskusií a hodnotení. Teoretici i praktici snažili objaviť príiny mimoriadnej úspešnosti tejto organizácie. Pre tento systém riadenia a organizácie je charakteristická komplexnosť, funkčnosť a jednoduchosť všetkých inností a tieto zásady by mohli využiť pri projektovaní priemyselných závodov aj v súčasnosti.

Použitá literatúra

1. *Ba ovany – Partizánske* [online] 2000, posledná aktualizácia 11.11.2003 [cit. 2000-10-20]. Dostupné z: <http://www.laniqa.com/momoneco/bat1_iso.php>.
2. GARLÍK, V. *Ba ový závod*. Praha : Nakladatelství SVOBODA, 1990. 66 s. ISBN 80-205-0160-6.
3. KARFÍK, V. *Administratívne budovy*. Bratislava : Vydavateľstvo ALFA, 1971. 275 s. ISBN 63-033-71.
4. ŠTDRÝ, F. *Náuka o stavbách V*. Praha : Vydavateľství VUT, 2001. 116 s. ISBN 80-01-02427-X..

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/3781/06 "Európsky rozmer bytovej politiky a rozvoja bytového sektoru na Slovensku"